

KOŽELUCH

Souborné vydání sonát pro klavír
Complete Sonatas for Keyboard
Sämtliche Sonaten für Clavier

IV

Sonatas 38–50

Urtext

K vydání připravil / Edited by / Herausgegeben von
Christopher Hogwood

Bärenreiter Kassel · Basel · London · New York · Praha
BA 9514

© 2015 by Bärenreiter Praha
Všechna práva vyhrazena / All rights reserved / Alle Rechte vorbehalten
Printed in the Czech Republic
Pořizování jakýchkoli kopií je podle zákona zakázáno.
Any unauthorized reproduction is prohibited by law.
Vervielfältigungen jeglicher Art sind gesetzlich verboten.
ISMN 979-0-2601-0504-1

OBSAH / CONTENTS / INHALT

Introduction.....	VII
Předmluva	XVII
Vorwort	XXVII
Sonata 38 in E♭ major op. 51, no. 1	2
Allegro 2 – Adagio 12 – Rondo. Vivace 15	
Sonata 39 in C minor/major op. 51, no. 2	24
Largo 24 – Allegro molto 26 – Rondeau. Allegro 34	
Sonata 40 in D minor op. 51, no. 3	42
Largo 42 – Allegro molto e agitato 44 – Rondeau. Allegretto 52	
Sonata 41 in G major op. 53, no. 1	59
Allegro 59 – Andante espressivo 66 – Rondo. Allegretto 68	
Sonata 42 in F major op. 53, no. 2	73
Poco adagio 73 – Allegro molto 74 – Rondo. Allegretto 80	
Sonata 43 in E♭ major op. 53, no. 3	86
Allegro 86 – Rondo. Allegretto 92	
Sonata 44 in F major [Poštolka XII: 1]	98
Allegro 98 – Andante molto con espressione 104 – Finale. Presto 108	
Sonata 45 in A major [Poštolka XII: 2]	111
Arietta con Variazioni 111 – Menuetto. Vivace & Trio 116 – Rondeau. Allegretto 118	
Sonata 46 in C major [Poštolka XII: 41]	123
Arietta con Variazioni 123 – Allegro ma non tanto 126	
Sonata 47 in E♭ major [Poštolka XII: 42]	128
Adagio 128 – Allegro 130	
Sonata 48 in B♭ major [Poštolka XII: 43]	132
Adagio maestoso 132 – Allegro molto 134 – Rondeau. Allegretto 143	
Sonata 49 in A major [Poštolka XII: 44]	152
Allegro 152 – Andante sostenuto 161 – Rondeau. Allegretto 164	
Sonata 50 in E minor [Poštolka XII: 45]	173
Adagio 173 – Allegro molto con fuoco 175 – Larghetto 183 – Rondo. Presto 184	

Facsimiles / Faksimile / Faksimiles	
Sonata 40	41
Sonata 42	85
Anonymous drawing of Leopold Koželuch	97
Sonata 45	115
Sonata 49	151
Sonata 49	160
Appendix / Příloha / Anhang	
Muzio Clementi: <i>Musical Characteristics</i> op. 19	
<i>Preludio I alla Kozeluch</i>	190
<i>Preludio II alla Kozeluch</i>	192
<i>Cadenza alla Kozeluch</i>	194
Critical Commentary	195
Thematic Index	217

INTRODUCTION

In 1790, with both Mozart and Haydn still alive, Gerber's *Lexicon* described Leopold Koželuch as "without question the living composer most loved by young or old"; his works displayed "liveliness and grace, the noblest melody combined with the purest harmony, and of the most pleasing organization blended with rhythm and modulation".¹ Six years later Johann Ferdinand von Schönfeld in the *Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag* could declare that he had become "the most celebrated [composer] in all of musical Europe during the past ten years or so".²

Born the son of a shoemaker in the Bohemian countryside just outside Prague in 1747, Koželuch (in modern Czech now spelled Koželuh) ended his life in Vienna in 1818 as *Kammer Kapellmeister* and *Hofmusik Compositor* to Emperor Franz II. He was the most influential of the many Bohemian musicians resident in the capital, and was not only ranked above Mozart as a musician, but received double his salary when he succeeded him at court. The Irish singer Michael Kelly (Mozart's first Don Basilio and Don Curzio) called him "the celebrated Kozeluch... a great composer for the piano-forte, as well as a fine performer on that instrument".³ He could have added that he was also teacher, Freemason and publisher – and, in addition, known for never performing in public concerts.

In 1799 Augustus Frederic Christopher Kollmann devised a 'Sun of Composers' for the *Allgemeine musikalische Zeitung* to classify the major composers, living and dead (see Plate, p. VI).⁴ There Koželuch is found in the first circle of petals radiating from Bach and the triumvirate of Händel, Haydn and Graun, supported by Mozart on one side and Vaňhal, a fellow Bohemian, on the other. But Vaňhal never had the international acclaim of Koželuch, and, as for Mozart, in 1789 the *Magazin der Musik* could report that "The works of

[Koželuch] maintain themselves and (in Vienna) find access everywhere, whereas Mozart's works do not in general please so much."⁵ Charles Burney explained why: "His style is more easy than that of Emanuel Bach, Haydn, or Mozart; it is natural, graceful, and flowing, without imitating any great model, as almost all his contemporaries have done. His modulation is natural and pleasing, and what critics of the old school would allow to be warrantable. His rhythm is well phrased, his accents well placed, and harmony pure."⁶

Koželuch's music was also ideal for amateur consumption and after-dinner entertainment. Susan Burney, the historian's daughter, confessed to admiring Koželuch "beyond all other P. Forte Composers"⁷ and recorded such an occasion which must have been typical of many throughout Europe: "The eve⁸ was deliciously spent in Music & I have the gratification of finding Kozeluch *triumphant over all prejudices* – for at first hearing his music there was the strongest inclination to run it down – nobody had any merit but *Haydn* – How apt we are to be a little bigoted – Haydn is now likely to be *turned wholly out*..."⁸

Charles Burney had in fact counted it to Koželuch's credit that he did *not* imitate Haydn; despite being one of the strongest supporters of that composer, he also supported 'original genius' and, in his *General History of Music* (1789), had described Koželuch's efforts as being "in general excellent, abounding with solidity, good taste, correct harmony; and the imitations of Haydn are less frequent than in any other master of that school."⁹ Fashion, however, moved on; the polished paragraphs of Koželuch did not measure up to the frenzy required for a creature of the 19th century, and the last years of his composing life were mostly devoted to arranging British folk-songs on a profitable contract with George Thomson of Edinburgh, an expatriate, not so much of state as of time.

1 Ernst Ludwig Gerber, *Historisch-Biographisches Lexicon der Tonkünstler* (Leipzig, 1790), vol. 1, col. 750.

Unless otherwise stated English translations are by the author; for the original German texts, see the Vorwort, p. XXVII.

2 *Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag* (Wien, 1796), p. 33.

3 *Reminiscences of Michael Kelly, of the King's Theatre and Theatre Royal, Drury Lane, including a Period of Nearly Half a Century; with Original Anecdotes of Many Distinguished Persons, Political, Literary, and Musical* [ghosted by Theodore Edward Hook] (London, 1826), vol. 1, p. 225.

4 *Allgemeine musikalische Zeitung* (*AmZ*), vol. 2 (1799/1800), col. 104.

5 Otto Erich Deutsch, *Mozart: a Documentary Biography* (London, 1965), p. 349.

6 Charles Burney, 'Kozeluch, Leopold', in *The Cyclopaedia: or, Universal Dictionary of Arts, Sciences, and Literature*, ed. Abraham Rees (London, 1802–19), vol. 20, p. 1771.

7 British Library Egerton MS 3692, f. 103.

8 British Library Egerton MS 3692, f. 35v (28 May 1789).

9 Charles Burney, *A General History of Music* (London, 1789), vol. 4, p. 602.

Napoli, Conservatorio di Musica S. Pietro a Majella,
Biblioteca
Den Haag, Nederlands Muziek Instituut (Lodewijk
Muns, Frederik Pliester)
Enghien, Arenberg Archive (Marie Cornaz)
Skara, Stifts- och landsbiblioteket
Novo Mesto, Frančiškanski samostan, Knjižnica
(P. Felicijan Pevec)
Washington D.C., Library of Congress, Music Division

In addition, the following individuals have provided invaluable help and advice, all gratefully acknowledged: Malcolm Moffat, Ryan Mark, Natassa Varka, Rosemary Moravec-Hilmar, Kenneth Birkin, Johannes Gebauer, Martin Ennis, Jakub Michl, Pavel Serbin, Paolo Faeti,

Damian Iorio, Claus Røllum-Larsen, Václav Kapsa, Hinnerk Kutscher, Audrey Frank, Evan Frank, Monika Knoblochová, Daniel Bernhardsson, Chip Robinson, Heather Jarman, Olivier Garde, Menno van Delft, Julien Wolfs, Michaela Freemanová, John Wellingham, Kemp English and Derek Adlam.

We also acknowledge the publishing house Bärenreiter Praha (Petra Jakoubková, Luboš Mrkvička, Jonáš Hájek), the financial assistance of the Ministry of Culture of the Czech Republic, Anton Steinecker, Annette Thein, and Douglas Woodfull-Harris of Bärenreiter Verlag, Kassel.

Christopher Hogwood

PŘEDMLUVA

V roce 1790, když Mozart a Haydn byli ještě stále naživu, charakterizoval *Historisch-biographisches Lexicon der Tonkünstler*, který vydával Ernst Ludwig Gerber, Leopolda Koželuha jako autora „ze žijících skladatelů lidem starým i mladým nejmilejšího“, jehož dílo se vyznačuje „živostí a půvabem, vznešená melodie se váže s nečistší harmonií a rytmus a modulace se pojí nejpůvabnějším možným způsobem“.¹ O šest let později ho Johann Ferdinand von Schönfeld označil v *Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag* za skladatele „v posledních zhruba deseti letech v celé hudební Evropě nejproslulejšího“.²

Leopold Koželuh (podle znění zápisu v křestní matrice, později se sám podepisoval Koželuch) se narodil roku 1747 v rodině ševce ve středoečeských Velvarech a zemřel ve Vídni roku 1818 jako *Kammer Kapellmeister* a *Hofmusik Compositor* císaře Františka II. Ze všech českých skladatelů žijících v hlavním městě měl největší autoritu. Jako hudebník byl nejen považován za lepšího

než Mozart, ale když po něm nastoupil do dvorních služeb, pobíral i dvojnásobný plat. Irský zpěvák Michael Kelly (Mozartův první Don Basilio a Don Curzio) ho nazval „proslulým Koželuhem“, „vynikajícím autorem skladeb pro pianoforte a stejně výtečným hráčem na tento nástroj“.³ Byl by mohl dodat, že Koželuh byl také hudebním pedagogem, svobodným zednářem a nakladatelem – a navíc že o něm bylo známo, že nikdy nevystupuje na veřejných koncertech.

V roce 1799 vytvořil August Frederick Christopher Kollmann pro *Allgemeine musikalische Zeitung* tzv. „Slunce skladatelů“, které sloužilo ke klasifikaci nejvýznamnějších skladatelů, ať žijících nebo již zesnulých (viz obrázek s. VI).⁴ Koželuh je tu umístěn v prvním kruhu paprsků, obklopujících Bacha a trojici Händel, Haydn a Graun, na jedné straně ho podpírá Mozart, na straně druhé další Čech Vaňhal. Vaňhal si však nikdy nezískal tak velký mezinárodní ohlas jako Koželuh – *Magazin der Musik* v roce 1789 referoval o tom,

1 Ernst Ludwig Gerber, *Historisch-Biographisches Lexicon der Tonkünstler* (Lipsko, 1790), díl I, sl. 750.

Pokud není uvedeno jinak, všechny překlady do češtiny provedli překladatelé předmluvy; původní cizojazyčná znění jsou uvedena v anglické, resp. německé předmluvě.

2 *Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag* (Videň, 1796), s. 33.

3 *Reminiscences of Michael Kelly, of the King's Theatre and Theatre Royal, Drury Lane, including a Period of Nearly Half a Century; with Original Anecdotes of Many Distinguished Persons, Political, Literary, and Musical* [podle autorových vzpomínek sepsal Theodor Edward Hook] (Londýn, 1826), 1. díl, s. 225.

4 *Allgemeine musikalische Zeitung* (AmZ) II (1799/1800), sl. 104.

že se „[Koželuhovy] skladby o sebe dovedou postarat samy a (ve Vídni) si svou cestu všude najdou, zatímco Mozartova díla se takové všeobecné oblibě netěší“.⁵ Proč tomu tak bylo, objasnil anglický hudební historik Charles Burney následovně: „Jeho styl je přístupnější než u Emanuela Bacha, Haydna, nebo Mozarta, je přirozený, má půvab a lehkost, přestože nenapodobuje žádný velký vzor, jak se to děje u téměř všech jeho současníků. Jeho modulace jsou přirozené a přijatelné i pro kritiky, kteří náležejí ke starší škole. Rytmy volí dobře, zdůrazňuje správná místa a harmonický průběh jeho skladeb je čistý“.⁶

Koželuhova tvorba byla ideální pro amatéry a večerní zábavy. Dcera Charlese Burneyho Susan se nechala slyšet, že Koželuha obdivuje „více než všechny ostatní skladatele píšící klavírní skladby“,⁷ a zaznamenala prožitky, které byly nepochybně typické pro celou tehdejší Evropu: „Večer jsme příjemně strávili s hudbou a já jsem měla to potěšení zjistit, že Koželuh *vítězí nade všemi předsudky* – poněvadž první poslech jeho skladby vyvolal silné nutkání ji odmítnout – jediný, kdo si zaslouhoval pozornost, byl *Haydn* – jak snadno se necháme svést k přehnanému uctívání – Haydna teď nejspíš *zcela zavrhneme*...“⁸

Charles Burney Koželuhovi přičítal k dobru, že Haydna *nenapodoboval*. Ačkoliv Burney patřil k největším Haydnovým příznivcům, přece si cenil „originality ducha“ a ve své *General History of Music* (1789) popsal Koželuhovu tvorbu jako „všeobecně znamenitou, vynikající stavebnou důkladností, dobrým vkusem a správným vypracováním harmonických postupů; Haydna napodobuje méně než jiní mistři téže školy“.⁹ Móda však byla nestálá, s euforií, vyžadovanou od umělce v 19. století, nebyly Koželuhovy elegantně koncipované hudební věty v souladu. Poslední tvůrčí roky Koželuh věnoval především dobře placeným úpravám britských lidových písní, které si od něj objednal edinburský vydavatel George Thomson, vyhnanec nikoli ze své země, ale ze své doby.

Citlivé hodnocení Koželuhovy hudby lze v dobovém kontextu nalézt v přednáškách, které proslovil fenomenální anglický hudebník William Crotch na půdě londýnské Royal Institution v roce 1806 (a později i v Ox-

fordu, kde působil jako profesor hudby). V jedenácté přednášce hovoří o třech skladatelích, o Mozartovi, Pleyelovi a Koželuhovi, a poprvé v dějinách hudební kritiky je srovnává pomocí tří estetických kritérií Edmunda Burkea:

Oni tři význační skladatelé, o kterých pojednává tato přednáška, jsou obdivováni nejen v naší zemi, ale po celé Evropě. Kultivují především styl ornamentální, avšak neopomíjejí ani styl krásný a místy se pokoušejí i o styl vznešený...

Mozart, Pleyel a Koželuh byli současníky a studovali na téže škole, přesto se jejich povahy značně liší. V Koželuhovi je více elegance, vkusu a vybranosti, Mozart napodobil všechny velké mistry, ale žádného konkrétního, a Pleyel patolízalsky okopíroval ty nejuvstřednější výdobytky Haydnovy. Koželuh Mozartových nápadů využil, dovedně je však smísil se svým vlastním elegantním stylem. Mozart je vždy důmyslný, ale ne vždy stejně příjemný, může se omrzet, dokáže být vulgární. Pleyel je obyčejně prostý, často malicherný, místy absurdní. Koželuh se k vulgárnosti ani k malichernosti nikdy nesníží. Ne vždy zaujme, ale nikdy neznechutí...

Klavírní duety Koželuhovy předčí (podle mého odhadu) duety všech ostatních skladatelů. Pozornosti studentů se doporučují zejména jeho klavírní sonáty. Jeho styl je elegantní, modulace důvtipné, harmonie plné, melodie jemné, provedení plynulé, vyhovující nástroji, forma je umná. Uspořádání obligátních doprovodů je mistrovské. Jeho allegra jsou skvostná, adagia učená a elegantní, závěrečné věty jsou zcela vzdáleny vši vulgárnosti – znamenitost, již produkce žádných jiných dob nedosáhla. Um, s nímž jsou sóla pro klavír a housle (zejména v adagiích) variována, tak aby vyhovovala svébytnému ražení obou nástrojů, je vskutku hoden obdivu – a Koželuhova adagia předčí svou kvalitou všechna ostatní. Tento velkolepý skladatel v žádném případě nepostrádá invenci. Jak bylo již dříve poznamenáno, využil některých nápadů Mozartových, Pleyelových i Haydnových, avšak zcela si je osvojil díky obratnosti, s níž jsou vetkány do jeho vlastního elegantního a svérázného stylu...

Celkem vzato, při posuzování talentu těchto tří velkých skladatelů musíme na obecné škále poměrného významu přisoudit první místo Mozartovi, druhé Koželuhovi a třetí pak Pleyelovi. Jejich osudy jsou nicméně zcela odlišné. Každý z nich se dočkal veliké slávy. Koželuh však nyní upadl do nezaslouženého zapomnění. Pleyel byl kdysi stejně přeceňován jako dnes zbytečně ponižován a Mozartova reputace se zvyšuje každým dnem, třebaže již dosáhla úrovně, která nakonec přisnému oku kritickému připadne vyšší než zasloužená.¹⁰

* * *

10 Rukopisné poznámky v Norfolk Records Office, Norwich, NRO11228.

5 Otto Erich Deutsch, *Mozart: a Documentary Biography* (Londýn, 1965), s. 349.

6 Charles Burney, heslo „Kozeluch, Leopold“, in: *The Cyclopaedia: or, Universal Dictionary of Arts, Sciences, and Literature*, ed. Abraham Rees (Londýn, 1802–1819), sv. 20, s. 1771.

7 British Library, Egerton MS 3692, fol. 103.

8 British Library, Egerton MS 3692, fol. 35v (28. 5. 1789).

9 Charles Burney, *A General History of Music* (Londýn, 1789), díl 4, s. 602.

závorkami. Změny rytmického dělení v triolu či sextolu jsou vyznačeny číslicemi 3 či 6, pokud tyto v původních zdrojích chybí.

* * *

Touto formou bychom chtěli vyjádřit poděkování za možnost přístupu k materiálům, uloženým v následujících institucích:

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (Thomas Leibnitz, Rosemary Moravec-Hilmar)

Wien, Gesellschaft der Musikfreunde, Bibliothek (Otto Biba)

Wien, Wienbibliothek im Rathaus (Thomas Aigner)

Praha, Národní muzeum – České muzeum hudby (Markéta Kabelková)

Praha, Národní knihovna České republiky (Zuzana Petrášková)

Praha, Pražská konzervatoř, hudební archiv (Miloslav Richter, Věra Nollová)

Kroměříž, Arcibiskupský zámek, hudební sbírka (Ondřej Nesiba, Jitka Kocůrková)

Kloster Einsiedeln, Musikbibliothek (P. Lukas Helg OSB)

London, The British Library (Chris Banks, Nicolas Bell)

Berlin, Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz

Dresden, Sächsische Landesbibliothek – Stadt- und Universitätsbibliothek

Leipzig, Städtische Bibliotheken, Musikbibliothek

Schwerin, Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern (Christa Hennigs)

Parma, Biblioteca Nazionale Platina, Sezione Musicale presso il Conservatorio di Musica Arrigo Boito (Elena Biggi, Raffaella Nardella)

Milano, Conservatorio di Musica Giuseppe Verdi

Roma, Accademia Nazionale di S. Cecilia (Annalisa Bini, Alessio Nestola)

Roma, Archivio Storico Capitolino

Napoli, Conservatorio di Musica S. Pietro a Majella, Biblioteca

Den Haag, Nederlands Muziek Instituut, (Lodewijk Muns, Frederik Pliester)

Enghien, Arenberg Archive, (Marie Cornaz)

Skara, Stifts- och landsbiblioteket

Novo Mesto, Frančiškanski samostan, Knjižnica (P. Felicijan Pevec)

Washington D.C., Library of Congress, Music Division

Náš vřelý dík patří i všem dalším, kdo přispěli k přípravě této edice radou i pomocí: Malcolm Moffat, Ryan Mark, Natassa Varka, Rosemary Moravec-Hilmar, Kenneth Birkin, Johannes Gebauer, Martin Ennis, Jakub Michl, Pavel Serbin, Paolo Faeti, Damian Iorio, Claus Røllum-Larsen, Václav Kapsa, Hinnerk Kutscher, Audrey Frank, Evan Frank, Monika Knoblochová, Daniel Bernhardsson, Chip Robinson, Heather Jarman, Olivier Garde, Menno van Delft, Julien Wolfs, Michaela Freemanová, John Wellingham, Kemp English a Derek Adlam.

Dále děkujeme hudebnímu nakladatelství Bärenreiter Praha (Petře Jakoubkové, Luboši Mrkvičkovi, Jonáši Hájkovi), Ministerstvu kultury České republiky za finanční podporu a Antonu Steineckerovi, Annette Thein a Douglasi Woodfull-Harrisovi z Bärenreiter-Verlag v Kasselu.

Christopher Hogwood

(Přeložili Michaela Freemanová a Ondřej Hanus)

VORWORT

Im Jahr 1790 – Haydn und Mozart lebten noch – wurde Leopold Koželuch in *Gerbers Lexikon* als der „ohne Wiederrede, bey jung und alt, ... allgemein beliebteste, unter unsern itzt lebenden Komponisten“ bezeichnet; seine Werke zeichneten sich durch „Munterkeit und Grazie, die edelste Melodie mit der reinsten Harmonie und gefälligsten Ordnung in Absicht der

Rhythmik und Modulation“¹ aus. Sechs Jahre später konnte Johann Ferdinand von Schönfeld im *Jahrbuch*

1 Ernst Ludwig Gerber, *Historisch-Biographisches Lexicon der Tonkünstler*, Bd. 1, Leipzig 1790, Sp. 750.

Wenn nicht anders angegeben, stammen die Übersetzungen ins Deutsche von den Übersetzern. Für die im Original englischen oder französischen Zitate siehe das englische Vorwort.

der Tonkunst von Wien und Prag erklären, dass Koželuch „seit etwa 10 Jahren in dem ganzen mus. Europa rühmlichst bekannt“² geworden sei.

1747 als Sohn eines Schuhmachers in der Nähe von Prag geboren, starb Koželuch (in modernem Tschechisch Koželuh geschrieben) 1818 in Wien als *Kammer Kapellmeister* und *Hofmusik Compositor* Kaiser Franz II. Er war der einflussreichste unter den vielen, in der Hauptstadt lebenden böhmischen Musikern und wurde nicht nur höher geschätzt als Mozart, sondern erhielt sogar das doppelte Salär, als er dessen Stelle bei Hofe übernahm. Der irische Sänger Michael Kelly (Mozarts erster Don Basilio und Don Curzio) nannte ihn „den berühmten Koželuch ... ein großer Komponist für das Pianoforte ebenso wie ein ausgezeichnete Spieler auf diesem Instrument“.³ Er hätte noch hinzufügen können, dass er außerdem Lehrer, Freimaurer und Verleger war – und zudem bekannt dafür, niemals in öffentlichen Konzerten zu spielen.

1799 fertigte Augustus Frederick Christopher Kollmann für die *Allgemeine musikalische Zeitung* eine „Sonne der Komponisten“ an, um die wichtigsten lebenden und toten Komponisten zu klassifizieren (siehe Abbildung, S. VI).⁴ Dort ist Koželuch im ersten von zwei Strahlenkränzen zu finden, in deren Zentrum sich Bach, umringt vom Triumvirat Händel, Haydn und Graun, befindet. Neben Koželuch stehen die Namen von Mozart auf der einen und Vaňhal, einem böhmischen Kollegen, auf der anderen Seite. Vaňhal erlangte jedoch nie das internationale Renomé Koželuchs. Und was Mozart betrifft, berichtete das *Magazin der Musik* 1789: „Die Arbeiten dieses Componisten [Koželuch] erhalten sich und finden [in Wien] allenthalben Eingang, dahingegen Mozarts Werke durchgehends nicht ganz so gefallen.“⁵ Charles Burney erklärte, weshalb das so ist: „Sein Stil ist einfacher als der Emanuel Bachs, Haydns oder Mozarts, er ist natürlich, anmutig, und fließend, ohne irgendein großes Modell zu imitieren, wie nahezu alle seine Zeitgenossen es getan haben. Seine Modulation ist natürlich, anmutig und fließend, so wie die Kritiker der alten Schule sie anerkannt hät-

ten. Sein Rhythmus ist gut phrasiert, seine Akzente gut platziert und die Harmonie rein.“⁶

Koželuchs Musik war auch für den Gebrauch von Laien und für Abendunterhaltungen ideal. Susan Burney, die Tochter des Historikers, bekannte, dass sie Koželuch „vor allen anderen P. Forte-Komponisten“⁷ bewundere. Sie beschrieb ein Ereignis, das typisch für viele gleichartige in Europa gewesen sein muss: „Der Abend wurde herrlich mit Musik verbracht und ich freute mich sehr darüber, dass Koželuch *über alle Vorurteile triumphierte* – beim ersten Hören seiner Musik bestand noch der starke Wunsch ihn herunter zu machen – niemand außer *Haydn* zählte – wir sind ja leicht ein bisschen borniert – nun wird Haydn bestimmt bald *völlig abgelehnt*...“⁸

Charles Burney rechnete es in der Tat zu Koželuchs Verdiensten, dass er Haydn *nicht* imitierte. Obwohl er einer der stärksten Anhänger dieses Komponisten war, unterstützte er auch ‚Originalgenies‘. In seiner *General History of Music* (1789) beschrieb er Koželuchs Leistungen als „im allgemeinen exzellent, hervortretend mit Solidität, gutem Geschmack, korrekten Harmonien; und die Nachahmung Haydns ist weniger häufig als bei allen anderen Meistern dieser Schule“.⁹ Aber die Moden änderten sich. Die glatten Sätze Koželuchs reichten nicht an die Erregung heran, die sich das Publikum des 19. Jahrhunderts wünschte. Die letzten Jahre seines kompositorischen Lebens widmete er, im Rahmen eines sehr profitablen Kontrakts mit dem Verleger George Thompson aus Edinburgh, hauptsächlich dem Arrangement Britischer Volkslieder – ein Emigrant, weniger dem Stand als der Zeit nach.

Ein scharfsinniges Urteil über Koželuchs Musik in ihrem zeitgenössischen Kontext findet sich in den Vorlesungen des englischen Musikwunderkinds William Crotch, die dieser 1806 bei der Royal Institution in London hielt (und in Oxford wiederholte, wo er Professor für Musik war). In Vorlesung 11 befasste er sich mit drei Komponisten, Mozart, Pleyel und Koželuch, und verglich sie, zum ersten Mal in der Geschichte der Musikkritik, in dem er die drei ästhetischen Kategorien Edmund Burkes ins Spiel brachte:

2 *Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag*, Wien 1796, S. 33.

3 *Reminiscences of Michael Kelly, of the King's Theatre and Theatre Royal, Drury Lane, including a Period of Nearly Half a Century; with Original Anecdotes of Many Distinguished Persons, Political, Literary, and Musical* (ghosted by Theodore Edward Hook), London 1826, Bd. 1, S. 225.

4 *Allgemeine musikalische Zeitung* (AmZ), Bd. 2 (1799/1800), Sp. 104.

5 Otto Erich Deutsch, *Mozart. Die Dokumente seines Lebens*, Kassel 1961, S. 306.

6 Charles Burney, „Koželuch, Leopold“, in: *The Cyclopaedia: or, Universal Dictionary of Arts, Sciences, and Literature*, hrsg. von Abraham Rees, London 1802–1819, Bd. 20, S. 1771.

7 British Library, Egerton MS 3692, f. 103.

8 British Library, Egerton MS 3692, f. 35v (28. Mai 1789).

9 Charles Burney, *A General History of Music*, London 1789, Bd. 4, S. 602.